

odmjereno u odnosu na moć, gotovo svemoć sverazlažućeg i sveobrazlažućeg mišljenja kakvo znamo iz dosadašnje predaje filozofije, naoko sasvim nemoćno i krhko, lutajuće i svagda bez jamstva pred mogućnošću potpunog promašaja, povijesno mišljenje sluti da njegov oproštaj i iskorak iz bitno zatvorenog kruga moći, tog totalnog, sve ubrzanijeg kruženja uvijek istog na sve višem stupnju samopotenciranja, ne potječe iz puke nemoći, nego upravo obratno »iz obilja, suviška, životnosti za koju je ‘moć’ svagda pro-sjek, od-sijecanje raz-lučenja, razlike«²⁴.

Dopuštajući, budeći i njegujući živu razliku, svojstvenost, neusporedivu jednokratnu vlastitost onoga što živi, povijesno se mišljenje više ne da očarati i zavešti idealom snage stajnosti, postojanosti, trajnosti u svemu što jest: »Stojna ljepota bitka jest u njegovoj trajnosti. Lijepiti se za *takav* život nije naša stvar.«²⁵ Sva će njegova težnja, često tek muka upornog traženja i sustajanja, biti upućena na mnogostruko opetovano otvaranje i oslobađanje mogućnosti da se rad – koji »metafizički uzet jest isto što i moć«²⁶, odnosno »gospodstvo i vlast nad svim što jest i nad samim sobom, posljednja mogućnost svega i moć nad svim koja sebe postavlja i u svemu ispostavlja«²⁷ – »obrne, raz-loži i tako obrati u *povijesnu* pro-iz-vodnju bića iz pri-gode bitka i vremena koji će čovjeku, u njegovoj biti, drugačije, u-godnije po-godovati od gospodstva i gospodarenja«²⁸.

Kao i sam rad, i povijesno je mišljenje u svojoj osnovi suočeno jedino sa samim onim ništa u središtu povijesnog sklopa kao takvog. No dok se rad – to znači bitak bića kao rad – spram tog ništa kao svoje »*načelne granice*«²⁹ odnosi, i to posredstvom »čovjeka radnika«, uvijek i jedino tako da ga bezuvjetno hoće i mora neutralizirati, tako reći pripitomiti, »domesticirati i kao domesticirano potčini[ti] sebi – čineći iz njega (iz Ništa) unutrašnji pokretač svog vječnog kruženja oko sebe i za sebe, sve na višoj razini samotranscendencije u imanenciji«²⁹, dotle se povijesno mišljenje bez jamstva, osiguranja i zaštite otvara spram *povijesnog ništa* u *intermezzu* svjetova, te se – svjesno toga da je »iz ništenja [...] nemoguće iskočiti«³⁰ i da mu se stoga »valja suprotstaviti na njegovu tlu«³⁰ – neupadljivo smješta i naseljava u samo središte moći, tamo gdje je ona jedino nemoćna: »Obrat svijeta moguć je samo iz njegova središta, ne iz oboda koji hoće da korigira vrtnju ‘kruga.’«³¹

²⁴ Isto, 59.

²⁵ Isto, 149.

²⁶ Isto, 157.

²⁷ Isto, 43.

²⁸ Isto, 283.

²⁹ Isto, 260 i d.

³⁰ V. Sutlić, *Bit i suvremenost*, 420.

³¹ V. Sutlić, *Praksa rada kao znanstvena povijest*, 150.